

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Мєшкова-Кравченко Н.В., Мєшков О.Ю.

Розглянуто особливості розвитку підприємств у сучасному конкурентному середовищі. Вказано на доцільність активізації інноваційного напрямку розвитку та його зв'язок з потенціалом підприємства. Обґрунтовано можливість диверсифікації підприємства – створення енергозберігаючого комплексу.

Постановка проблеми. Для забезпечення стійких ринкових позицій на ринку в умовах зростаючої конкуренції підприємства повинні постійно вносити зміни в свою діяльність. Сутність змін залежить від зовнішніх факторів та внутрішньої ситуації на підприємстві. Однак, розвиток підприємства, що базується на використанні інновацій є найбільш перспективним, зокрема, диверсифікація є одним із підходів, що надає можливість підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Аналіз досягнень і публікацій. Інноваційна діяльність є об'єктом досліджень як вітчизняних так і зарубіжних науковців. Значну увагу інноваційному розвитку підприємств приділено в працях М.Портера, Ж.-Ж.Ламбена, Р.Фостера, О.І. Амоши, В.М.Гриньової, Л.І.Федулової та ін. Однак, питання розробки стратегії інноваційного розвитку ще не зайняли належного місця в діяльності підприємств, а можливість забезпечити конкурентоспроможність шляхом диверсифікації не набула всебічного висвітлення.

Мета статті – розглянути особливості інноваційного розвитку підприємства шляхом диверсифікації в сучасних умовах для забезпечення стратегічної конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Для забезпечення конкурентоспроможності і ефективного функціонування в довгостроковому періоді, підприємство повинно постійно розвиватися. В українських програмних документах серед пріоритетів економічного розвитку задекларовано побудову конкурентоспроможної, заснованої на знаннях економіки. На державному рівні усвідомлено необхідність побудови національної інноваційної системи – нового виміру економічних, соціальних відносин, які базуються на пріоритетному розвитку наукових знань, технологій та їх оперативному використанні [1]. Інноваційний тип розвитку забезпечує виробництво і реалізацію продукції, яка має переважно інноваційні властивості завдяки високому

науковому рівню технологічної бази, залучення інтелектуального капіталу, творчих, інноваційних здібностей людей.

Враховуючи, що розвиток підприємства – «це сукупність змін, які ведуть до появи нової якості і зміцнення життєвості системи, її здатність чинити опір руйнівним силам зовнішнього середовища» [2], то в наш час це неможливо без формування і використання інноваційного потенціалу. Загалом, між потенціалом, розвитком і конкурентоспроможністю підприємства існує тісний зв'язок. Конкурентоспроможність є обов'язковою характеристикою довгострокового функціонування в умовах ринкової економіки, а потенціал і розвиток представляють цінність для забезпечення цього. Потенціал, як сукупність можливостей, є характеристикою поточного стану підприємства й передумовою формування його майбутніх результатів. Збільшення потенціалу підприємства, нарощення ресурсів та можливостей, сприяє більшому запасу міцності й можливості протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища, що позитивно впливає на життєздатність підприємства. Кількісне накопичення потенціалу підприємства сприяє виникненню якісно нових шляхів розвитку підприємства в довгостроковому періоді, є причинно-наслідковою основою його нового потенціалу, що є базою для його подальшого розвитку.

Необхідність інноваційного розвитку підприємств ставить нові вимоги до формування потенціалу підприємства. Як правило, розглядаючи потенціал як складну систему, вчені в якості одного із об'єктивних елементів виділяють інноваційний потенціал. На наш погляд, інноваційний потенціал необхідно розглядати не як окрему складову, а як можливість всіх елементів потенціалу підприємства відносно генерації, сприйняття і реалізації новинок для досягнення стратегічної мети підприємства.

Системний підхід є одним із основних у процесі формування потенціалу. При його застосуванні на основі маркетингових досліджень спочатку формуються конкурентоспроможні параметри виходу – товару, а потім визначаються параметри входу – ресурсів і зовнішнього середовища і тільки потім – до реалізації внутрішніх процесів. Слід зауважити, що вирішальною умовою досягнення конкурентоспроможності як на вітчизняному, так і на світовому ринках є орієнтація на потреби споживачів. Розуміння того, що бізнес існує насамперед для споживачів, є дуже важливим для успішного управління. Фактично, створення прибутку є необхідною умовою для утримання позицій підприємства на ринку і продовження задоволення потреб споживачів.

Для забезпечення ж високої якості кінцевого продукту необхідно забезпечити високу якість ресурсів на вході, а потім високу якість реалізації процесу. Нова технологія залишається прогресивною

набагато довше, чим устаткування та продукція, тому інвестиції у неї окупляться швидше. Підприємство повинно мати можливість розпізнавати межі технологій, що використовуються, так як вони є однією з основних характеристик, що відображають перехід до розробки нової технології. З великої кількості технологій менеджери повинні обрати ті, що найбільш відповідатимуть конкурентним пріоритетам організації. Як такий, технологічний вибір не може бути зроблений ефективно без попереднього встановлення певних спрямовуючих стандартів і принципів в загальній технологічній стратегії. Очевидно, особи, які приймають рішення, повинні зважати на компроміс між новими і зрілими технологіями; між технологіями, що повільно змінюються і стрімко розвиваються; а також між передбачуваними технологіями і такими чиє майбутнє є непевним. Вибір технології повинен розглядатися в контексті довгострокового впливу на конкурентоспроможність підприємства.

Інноваційні процеси на підприємстві взаємопов'язані. Технічні інновації обумовлюють перш за все організаційні нововведення, а ті, як правило, відповідні зміни в економічному механізмі діяльності підприємства та соціальній сфері підприємства.

Відповідно, на сучасному етапі неможливо використовувати старі організаційні і управлінські підходи. Розвиток організаційних структур є одним із найбільш консервативних напрямків розвитку підприємства. Традиційно більшість підприємств використовують лінійно-функціональну структуру управління. На жаль, рівень корпоративної культури на вітчизняних підприємствах недостатньо розвинутий: виконавці не сприймають мету підприємства як свою, а сучасні методи управління персоналом не дозволяють у повній мірі організувати координацію діяльності окремих людей та колективів працюючих, а також зацікавити їх в досягненні результатів, що йдуть на користь підприємству в цілому. Організаційна структура повинна бути погоджена з основними бізнес-процесами, які за інноваційного розвитку знаходяться в процесі постійного удосконалення, а значить, мати здатність перебудовуватися разом з процесами в залежності від змін умов функціонування підприємства.

В умовах інформаційного суспільства зруйнована замкнутість організацій, різко збільшилась взаємозалежність і взаємодія між виробниками та споживачами на ринку, що зробило малоефективними такі організаційні структури, як механічні та корпоративні. У конкурентній боротьбі може перемогти той, хто найефективніше пристосував свою організацію до нових вимог зовнішнього середовища. В літературі розглядаються різні нові типи організацій, що успішно діють в інформаційному середовищі. Зокрема, енократична організація передбачає гнучку структуру управління, що швидко змінюється до рівня складності виконуваних робіт, їх нестандартності і ґрунтується на

компетентності працівників; матрична організація є комбінацією лінійно-функціональної та дивізійної організацій; партисипативна організація побудована на участі працівників в управлінні, підприємницька структура направлена на своєчасне і гнучке реагування на зміну вимог споживача; організація, орієнтована на ринок – це комбінація наведених вище нових типів, основні якості якої: гнучкість, адаптивність та інноваційність.

Кожен зі згаданих нових видів організаційних структур управління має свої переваги і недоліки. Формувати організаційну структуру на конкретному підприємстві необхідно, виходячи з характеристик типу організаційної структури, особливостей підприємства, беручи до уваги зовнішнє середовище, що постійно змінюється.

Дослідники відмічають провідну роль в забезпеченні інноваційного розвитку підприємства його персоналу, що в процесі творчої діяльності трансформує всі фактори у відповідний потенціал, реалізація якого дозволяє забезпечити прибутковість діяльності. Рушійні сили інноваційного розвитку, відповідно, повинні діяти через систему мотивацій, інтересів, стимули підвищення її готовності до інноваційної діяльності та творчого пошуку нових знань, набуття досвіду, навичок новаторської праці.

Зокрема, за умови, коли використані всі можливості інтенсивного росту (збільшення обсягів продажу, ринкової частки та прибутку підприємства шляхом інтенсифікації його існуючих ресурсів), необхідно розглянути можливість диверсифікації. Тобто, підприємство може пристосуватися до умов, які змінюються, або протидіяти їм, намагаючись змінити конкурентне середовище, зокрема прийняти рішення про стратегію диверсифікації. Дана стратегія застосовується в тому випадку, коли підприємство знаходить привабливі для себе можливості поза існуючим бізнесом.

Вважається, що диверсифікація забезпечує : ресурсні конкурентні переваги (переваги, що збільшують споживацький ефект, пов'язаний з ціновими характеристиками), технологічні конкурентні переваги (переваги, які зумовлені наявністю та експлуатацією технологій масового виробництва), інноваційні конкурентні переваги (переваги, які дають змогу забезпечити оновлення номенклатури і асортименту), партнерські конкурентні переваги (переваги, які пов'язані з формуванням соціальних, економічних стандартів господарської діяльності та їх реалізацією.

Відомо, що ресурсозбереження, зокрема енергозбереження, повинно стати головним критерієм вибору пріоритетів в інноваційній сфері.

У пропозиціях до енергетичної стратегії України до 2030 р. та екологічної стратегії України до 2020 р. вказано, що лише на ТЕС України щорічно в навколишнє середовище викидається близько 90% виробленої теплової енергії, а загалом на підприємствах енергетики

тільки одна третина теплоти палива перетворюється в електроенергію, а дві третини – викидається у навколишнє середовище. Це і є основним джерелом теплового забруднення навколишнього середовища. [4]

В основному теплові викиди підприємств енергетики пов'язані з димовими газами, які утворюються при спаленні палива та видаляються з підприємства через димові труби. Вони несуть з собою велику кількість теплової енергії, яка і збільшує температуру навколишнього повітря. Таким чином, димова труба підприємства є основною ділянкою теплового забруднення навколишнього середовища. Оскільки температура навколишнього середовища істотно менша за температуру димових газів всередині труби, то в корпусі димової труби природно створюється так зване температурне поле, за допомогою якого частка теплової енергії димових газів буде передаватися атмосферному повітрю навколо труби. Отже, від бокових частин димової труби та димохідних борівів (по яким димові гази проходять від котлів перед потраплянням до димової труби) можна відбирати значну кількість тепла. Тому з метою покращення екологічної ситуації в плані теплового забруднення атмосфери, а також використання теплової енергії, яка втрачається в процесі виробництва, запропоновано споруджувати навколо димових труб промислових підприємств енергозберігаючі комплекси.

На наш погляд, всередині цих комплексів раціональніше буде облаштувати приміщення для вирощування тепличної продукції. Часто з метою обігріву теплиць будують поряд з нею міні-котельню, а при вирощуванні продукції в запропонованому комплексі, буде використовуватися тепла енергія, яку природним чином можна відбирати від димових газів.

При огляді світового ринку аналогічних прикладів використання теплової енергії не виявлено. Вітчизняні підприємства важкої промисловості в основному спрямовують свою екологічну політику на зменшення хімічного та фізичного забруднення навколишнього середовища. Тому, на наш погляд, створення таких енергозберігаючих комплексів було б досить актуальним у наш час.

Після проведення експериментального дослідження, результати якого підтвердили, що процес природної передачі теплової енергії від димових газів є ефективним, було проведено розрахунок параметрів запропонованого комплексу на базі окремого промислового підприємства – Шуменської котельні м. Херсона. У ході розрахунку було знайдено оптимальні параметри енергозберігаючого комплексу, необхідні для підтримання стабільної температури повітря в приміщенні комплексу, рівної 25 °С. Створено ехе-програму в середовищі Borland Delphi для розрахунків параметрів енергозберігаючих комплексів.

Також обґрунтована економічна доцільність установки комплексу

на базі Шуменської котельні м. Херсона. Зокрема були розраховані наступні показники: витрати на будівництво комплексу, обсяг виробництва тепличної овочевої продукції, виручка від реалізації, собівартість продукції, прибуток. Визначено розмір економії коштів за рахунок зменшення витрат на енергоносії. Згідно з отриманими даними, встановлення даного комплексу на базі Шуменської котельні міста Херсона окупиться за 5,5 років.

На наш погляд, промислові підприємства можуть бути зацікавлені у встановленні запропонованих комплексів, оскільки дані комплекси можуть функціонувати як цехи для вирощування сільськогосподарської продукції в межах міста з меншими витратами (при цьому для обігріву тепличних приміщень буде використовуватись та частка теплової енергії, яка втрачається в процесі виробництва), відповідно покращиться фінансовий стан підприємства і зменшуватиметься теплове забруднення атмосфери [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. З вищевикладеного випливає, що:

- розвиток підприємства в сучасних умовах залежить від інноваційної активності підприємства;
- конкурентоспроможність, потенціал та розвиток підприємства взаємопов'язані;
- забезпечити стратегічні конкурентні переваги підприємство може на основі реалізації потенціалу підприємства, всі складові якого повинні бути інноваційними, що в подальшому забезпечить умови розвитку підприємства;
- при розробці стратегії інноваційного розвитку необхідно спочатку визначити конкурентоспроможні параметри виходу, а потім параметри входу – ресурсів, та бізнес-процесів, пов'язаних зі створенням цінності для споживачів;
- інноваційними повинні бути всі напрями діяльності підприємства, але найбільше впливовими на даному етапі розвитку вважаються організаційно-управлінські інновації та забезпечення реалізації інноваційної складової трудового потенціалу;
- в сучасних умовах з метою розвитку підприємства слід звернути увагу на можливість запровадження нових більш ефективних видів діяльності, тобто диверсифікацію;
- з метою покращення фінансового стану промислових підприємств та екологічної ситуації в плані теплового забруднення атмосфери, запропоновано споруджувати навколо димових труб промислових підприємств енергозберігаючі комплекси, що можуть використовуватися для вирощування тепличної продукції.

Література

1. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: у 3т. / За ред. акад. НАН України В.М.Гейця, акад. НАН України В.П.Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є.Кваснюка. – К.:Фенікс, 2007.
2. Потенціал підприємства як основа його довгострокового розвитку / А.Е.Воронкова, Ю.С.Погорелов. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №4. – С. 77-84
3. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства: Навчальний посібник. /Бачевський Б.Є., Заблудська І.В., Решетняк О.О. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
4. Пропозиції до енергетичної стратегії України / [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.necin.com.ua/energetika/strategy.htm>
5. Проект енергозберігаючого комплексу з використанням теплової енергії димових газів промислових підприємств / Мешков О.Ю., Пашко І.М., Пашко М.І. // Збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Формування компетентностей у учнів основної і старшої школи під час вивчення природничо-математичних дисциплін». – Херсон: ПП Вишемирський В.С. – 2010. – С. 191-193.

Abstract

Meshkova-Kravchenko N. V., Meshkov O. Y.

Diversification as one of the lines of innovation development of enterprise

The particularities of development of the enterprise in today's competitive environment. The expedience of activation of the innovation line of development and its connection with potential of the enterprise is indicated. The opportunity of diversification of the enterprise – creating of the energy-saving complex is substantiated.